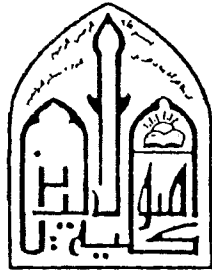

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

8192

دانشکده اصول الدین

قم

پایان نامه کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث

موضوع

درآمدی بر حدیث پژوهی

و

چکیده پایان نامه های حدیثی

استاد راهنما

دکتر جعفر نکونام

۱۳۸۲ / ۱۰ / ۳۰

استاد مشاور

دکتر محمد کاظم شاکر

توزیع اطلاعات آراء علمی ایران
موسسه تحقیقاتی

نگارش

محمد بحرانی

۱۳۷۷-۱۳۷۸

۵۸۹۲

سال تحصیلی

نیمسال دوم

□ تقدیم و اهدا به

عالمان، محدثان و حافظان حدیث معصومان (علیهم السلام) و به ویژه به «علامه مجاهد حضرت حضرت آیه الله عسکری» بزرگ پاسدار میراث اسلامی که تأسیس و اداره شایسته دانشکده اصول الدین یکی از گامهای مبارک و استوار ایشان است. و به همه پژوهشگران معارف دین مبین، به ویژه علوم حدیث. و به همسر و فرزندان خوبم که مشکلات دوران دانشجویی را تحمل نموده، امکان تحصیل را برایم فراهم ساختند.

□ تقدیر و تشکر

بر خود لازم می‌دانم از استاد محترم راهنما جناب آقای دکتر جعفر نکونام که با قبول زحمات فراوان و راهنماییهای مشفقانه‌شان بنده را در تهیه و تدوین این پایان‌نامه مساعدت فرمودند، صمیمانه قدردانی و تشکر نمایم. همچنین از استاد محترم مشاور بخاطر ارائه نظرهای راهگشا و سودمندشان سپاسگذاری نمایم.

سلامتی و توفیق روز افزون این استادان گرانقدر را از درگاه حضرت احدیت مسئلت دارم.

□ چکیده

موضوع این پایان نامه «درآمدی بر حدیث پژوهی و چکیده پایان نامه‌های حدیثی» است و مباحث آن در دو بخش تنظیم شده است. بخش اول درآمدی بر حدیث پژوهی نام دارد که در دو فصل آن موضوعات روش پژوهش و مرجع‌شناسی حدیثی مورد بحث قرار گرفته است. در فصل اول این موضوعات بررسی شده است: تعریف تحقیق، انواع و روشهای تحقیق و ویژگیهای تحقیق مطلوب و روشمند، معیارها و ضوابط انتخاب موضوع و مسائلی که محقق در انتخاب موضوع باید مد نظر قرار دهد، موارد تحقیق در متن پژوهی و مسئله پژوهی، روشهای یافتن حدیث در منابع و کتب حدیثی، روش مرجع‌شناسی و چگونگی شناسایی منابع و مآخذ حدیثی. در فصل دوم حدود یکصد کتاب مهم از مهمترین کتب علوم حدیث به این شرح معرفی شده است: کتب متون حدیث و کتابهای وابسته به آن، کتب رجالی و درایه شیعه و مکتب خلفاء، نیز نرم افزارهای حدیثی، مهمترین معاجم کتابهای حدیثی، دایرة المعارفها و مراکز علوم حدیث و اطلاع‌رسانی. بخش دوم به چکیده پایان‌نامه‌های حدیثی و نگاهی کلی به پایان‌نامه‌ها اختصاص دارد. در فصل اول چکیده ۱۵۵ پایان‌نامه آمده و در فصل دوم با نگاهی کلی مورد نظر قرار گرفته‌اند. در پایان هم نمایه‌ها در چهار نوع موضوعی، نویسندگان، دانشگاهها و استادان راهنما تهیه و تنظیم گردیده است.

□ کلیدواژه‌ها

روش تحقیق / حدیث / حدیث پژوهی / حدیث یابی / متن پژوهی / مسئله پژوهی /
کتابشناسی حدیثی / مرجع‌شناسی / کتب رجالی / کتب درایه / کتب حدیث / جوامع حدیثی /
نرم افزارهای حدیثی / معجم‌های کتب حدیث / دایرة المعارفها /
پایان‌نامه‌های حدیثی / نقد پایان‌نامه‌های حدیثی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱-۳	مقدمه
	بخش یک: درآمدی بر حدیث پژوهی
۵-۱۶	فصل اول: روش پژوهش
۶-۱۰	۱- کلیاتی درباره پژوهش
	الف - تعریف تحقیق
	ب - انواع تحقیق
	ت - روش تحقیق
	ث - ویژگیهای تحقیق مطلوب
۱۰-۱۲	۲- ۱. روش موضوع شناسی (معیارها و ضوابط انتخاب موضوع)
	الف - نو بودن موضوع
	ب - در نظر گرفتن نیاز جامعه
	ت - وجود منابع کافی برای تحقیق
	ث - لحاظ نمودن تواناییهای محقق در زمینه های مالی و...
	ج - تمایلات و علاقه مندی محقق
	ی - لحاظ نمودن توانایی علمی، تخصص، سطح و حوزه مطالعه

۳- ۱. روش حدیث یابی ۱۲-۱۳

الف - مراجعه به معاجم الفاظ حدیث

ب - مراجعه به فهرست مطالب کتاب حدیثی

ت - مطالعه نمایه های حدیثی

ث - استفاده از نرم افزارهای رایانه ای

ج - مراجعه به کتابهای تکمیلی

۴- ۱. روش مرجع شناسی ۱۳-۱۶

الف - رجوع به دایرة المعارفها

ب - مطالعه فهرست برگه های کتابخانه ها

ت - استفاده از نرم افزارها و مراکز رایانه ای

ث - مراجعه به مراکز علوم حدیث و اطلاع رسانی

ج - مراجعه به کتابشناسی ها

ح - مراجعه به فهرست منابع کتابهای حدیثی

خ - مراجعه به مجلات یا فصلنامه های تخصصی

هد تماس با اشخاص متخصص و مطلع

و - مراجعه به مؤسسات انتشاراتی

ی - مطالعه گزارشهای محققان و پایان نامه های دانشجویان

فصل دوم: مرجع شناسی حدیثی ۱۷-۷۰

۱- ۲. مهمترین کتب حدیثی شیعه ۱۸-۲۵

الف - اصول اربعماه

ب - کتب حدیثی قبل از شکل گیری جوامع

ت - جوامع اولیه حدیث شیعه

۱. الكافي
۲. من لا يحضره الفقيه
- ۳ و ۴. تهذيب الاحكام و الاستبصار فيما اختلف من الاخبار
- ث - جوامع ثانويه حديث شيعه
۱. بحار الانوار
۲. الوافي في جمع احاديث الكتب الاربعه القديمه
۳. وسائل الشيعه
۴. مستدرک الوسائل
- ۲- ۲. مهتمرين كتب حديثي اهل سنت ۲۵- ۳۱
- الف - كتب قبل از ضحاح
۱. موطأ مالک
۲. مسند احمد بن حنبل
- ب - صحاح سته
۱. صحيح بخارى
۲. صحيح مسلم
۳. سنن ابن ماجه
۴. سنن ابى داود
۵. سنن ترمذى
۶. سنن نسائى
- ت - جوامع ثانويه حديثي اهل سنت
- ۲- ۳. انواع ديگرى از کتابهاى حديثى ۳۲- ۳۸
- الف - مصنف

ب - مستدرک

ت - مستخرج

ث - سنن

ج - اطراف

ح - زوائد

خ - مسانید

ن - غریب الحدیث

هـ - مشکل الحدیث

و - موضوعات

ی - علل الحدیث

۴ - ۲. مهمترین کتب رجالی شیعه..... ۴۳ - ۳۸

الف - اصول رجالی شیعه (مصادر اولیه علم رجال)

۱. رجال کشی

۲. رجال نجاشی

۳. رجال شیخ

۴. فهرست شیخ

۵. رجالی برقی

ب - اصول اربعه (مصادر ثانویه علم رجال شیعه)

۱. فهرست شیخ منتجب الدین

۲. معالم العلماء

۳. رجال ابن داود

۴. خلاصة الاقوال

ت - جوامع رجاله متأخرين

١. مجمع الرجال

٢. جامع الرواة

٣. نقد الرجال

٤. منهج المقال

٥. منتهى المقال

٦. تنقيح المقال

٧. قاموس الرجال

٨. معجم رجال الحديث

٥-٢. مهتمين كتب رجالى اهل سنت ٤٨-٤٤

الف - كتابهاى جرح و تعديل و طبقات رواة

١. تهذيب الكمال

٢. تهذيب التهذيب

٣. تقريب التهذيب

٤. ميزان الاعتدال

٥. الجرح و التعديل

٦. الجامع فى الجرح و التعديل

ب - كتب ضعفاء

١. المجروحين

٢. الضعفاء و المتروكين

٣. المجموع فى الضعفاء و المتروكين

٤. ديوان الضعفاء

ت - كتب ثقات

١. الثقات

٢. تاريخ الثقات

ث - كتب ضبط اسماء رجال و رفع مشتبهات

١. الكنى و الاسماء

٢. المشتبه فى الرجال

٣. تبصير المنتبه بتحرير المشتبه

٤. الاكمال

٥. المؤلف و المختلف

٤٨-٥٠ ..... ٢-٦. كتب درايه شيعة .....

١. درايه شهيد ثانى

٢. وجيزه شيخ بهائى

٣. الرواشح السماويه

٤. منتقى الجمان فى الاحاديث الصحاح و الحسان

٥. وصول الاخير الى اصول الاخبار

٦. مقياس الهدايه فى علم الدرايه

٧. فوائد الوحيد

٨. درايه و حديث شناسى

٩. علم الحديث و درايه الحديث

٥٠-٥٢ ..... ٢-٧. كتب درايه اهل سنت .....

١. المحدث الفاصل بين الراعى و الواعى

٢. نزاهة النظر فى شرح نخبة الفكر

۳. الفیه الحدیث
۴. الکفایه فی علم الروایه
۵. تدریب الراوی فی شرح تقریب النواوی
۶. قواعد التحدیث
۷. علوم الحدیث و مصطلحه
- ۸-۲. نرم افزارهای حدیثی..... ۵۲-۵۶
۱. نرم افزار نور
۲. نرم افزار آیات الوارده فی الاحادیث الشریعه
۳. نرم افزار امام مهدی (عج)
۴. نرم افزار بشری
۵. نرم افزار حکمت
۶. نرم افزار اهل بیت
۷. نرم افزار معاجم
۸. نرم افزار هوشمند
۹. نرم افزار معاجم فقهی
۱۰. نرم افزار مکتبه الحدیث الشریف
۱۱. نرم افزار موسوعه الحدیث الشریف
۱۲. نرم افزار مختصر الحدیث الشریف
۱۳. نرم افزار کنز العمال
- ۹-۲. مهمترین معجم های حدیثی..... ۵۶-۶۱
۱. تصنیف نهج البلاغه
۲. الدلیل الی موضوعات الصحیفه السجادیه

٣. الدليل على موضوعات نهج البلاغه
٤. سفينة البحار
٥. فرهنگ آفتاب
٦. فهارس نهج البلاغه
٧. الكاشف عن الفاظ نهج البلاغه فى شروحه
٨. المعجم المفهرس لالفاظ احاديث الكتب الاربعه
٩. المعجم المفهرس لالفاظ احاديث بحار الانوار
١٠. المعجم المفهرس لالفاظ اصول الكافى
١١. المعجم المفهرس لالفاظ الاصول من الكافى
١٢. المعجم المفهرس لالفاظ الحديث النبوى
١٣. المعجم المفهرس لالفاظ الصحيفه السجديه
١٤. المعجم المفهرس لالفاظ نهج البلاغه
١٥. المعجم المفهرس لالفاظ وسائل الشيعه
١٦. مفتاح الصحيحين
١٧. مفتاح كنوز السنه
١٨. موسوعة اطراف الحديث النبوى الشريف
- ١٠ - ٢. معرفى دايرة المعارفها ٦٦-٦٢
١. دائرة المعارف الاسلاميه
٢. دائرة المعارف الشيعية العامه
٣. دائرة المعارف الاسلاميه الشيعيه
٤. دائرة المعارف الاسلاميه ايران
٥. دائرة المعارف القرن العشرين

۶۶-۷۰	۶. دائرة المعارف بزرگ اسلامی
	۷. دائرة المعارف بستانی
	۸. دائرة المعارف تشیع
	۹. دائرة المعارف شیعه
	۱۰. دائرة المعارف فارسی
	۱۱. دانشنامه ایران و اسلام
	۱۲. فرهنگ معارف اسلامی
	۱۳. فرهنگنامه
	۱۴. لغت نامه دهخدا
	۱۵. معارف و معاریف
۶۶-۷۰	۱۱-۲. معرفی مراکز علوم حدیث
	۱. مؤسسه فرهنگی دار الحدیث
	۲. پژوهشکده باقرالعلوم
	۳. دفتر تحقیقاتی یاسین
	۴. مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی
	۵. مرکز معجم فقهی
	۶. مرکز مطالعه و تحقیقات اسلامی (پژوهشگاه)
	۷. مؤسسه آل البيت (ع)
	۸. مؤسسه تحقیقاتی امیرالمؤمنین (ع)
	۹. مؤسسه نشر حدیث اهل البيت (ع)
	بخش دو: پایان نامه های حدیثی
۷۳-۱۷۲	فصل اول: چکیده پایان نامه ها
۱۷۳-۱۷۷	فصل دوم: نگاهی کلی به پایان نامه ها
۱۷۸-۲۰۰	نمایه ها
۲۰۱-۲۰۳	فهرست منابع

بسم الله الرحمن الرحيم

□ مقدمه

غرض از این پایان‌نامه کمک به بهینه‌سازی پژوهش‌های حدیثی از طریق آشنایی با روش پژوهش و مرجع‌شناسی و نیز اطلاع‌رسانی و تسهیل کار پژوهشگران حدیثی و جلوگیری از کارهای تکراری و اتلاف وقت و سرمایه می‌باشد.

به همین منظور در بخش نخست سعی شده برخی مسایل و نکاتی که محقق می‌بایست به آن توجه داشته باشد، همچنین اطلاعات و آگاهی‌های دیگری که مورد نیاز پژوهنده حدیثی است مطرح و ارائه شود، از جمله این مسائل، لزوم آشنایی محقق با انواع تحقیق، روش‌های تحقیق و موارد کاربرد آنها و ویژگی‌های یک تحقیق مطلوب و مفید است. نیز مد نظر قرار دادن معیارها و ضوابط انتخاب موضوع و آگاهی از موارد تحقیق در متن پژوهی و مسئله پژوهی حدیثی است. محقق باید توجه داشته باشد که تحقیق او به گونه‌ای باشد که جامعه بتواند از آن بهرمنند گردد؛ لذا باید قبلاً از مسایل مورد نیاز جامعه آگاهی یافته باشد. از مسائل دیگری که محقق باید به آن عنایت داشته باشد وجود منابع کافی برای تحقیق، علاقه‌مندی به موضوع، لحاظ نمودن توانایی‌های مالی، علمی، تخصص، سطح و حوزه مطالعه است، همچنین باید دانست که در مراحل و کارهای اولیه تحقیقی، تحقیقات متن پژوهی و درون رشته‌ای آسانتر از تحقیقات مسئله پژوهی و بین رشته‌ای است، چراکه در چنین تحقیقاتی تجربه و پختگی علمی بیشتری نیاز است. آگاهی از روش حدیث‌یابی در منابع و کتب حدیثی و راهها و روش‌های شناسایی